

Witwassen op de Nederlandse Antillen en Aruba

A.H. Baars-Schuyt

Het WODC is gevraagd een onderzoek te verrichten naar het witwassen – het voorwenden van een legale herkomst van illegaal verkregen kapitaal (zie onder andere Bosworth-Davies en Saltmarsh, 1994; Akse e.a., 1995; Groenhuijsen en Van der Landen, 1995a; Mul, 1995; Schaap, 1995) – op de Nederlandse Antillen en Aruba. Alvorens de daadwerkelijke uitvoering van een dergelijk onderzoek ter hand te nemen, is besloten eerst een korte, globale en beperkte literatuurverkenning uit te voeren om zo na te gaan waarop het

6 Literatuurverkenningen

empirische onderzoek precies gericht zou moeten zijn. De vraag die aan deze literatuurverkenning ten grondslag ligt luidt dan ook: Welke kenmerken van de Nederlandse Antillen en Aruba worden in de literatuur in verband gebracht met het verschijnsel witwassen?

Allereerst wordt een globale, algemene schets van de Nederlandse Antillen en Aruba gegeven. Vervolgens worden enkele factoren apart besproken.

De basis voor deze verkenning wordt gevormd door de literatuur uit de collecties van het WODC, de Centrale Bibliotheek van het ministerie van Justitie en de CRI-documentatie. Zij bestaat uit rapporten, boeken, 'grijze literatuur' en krante- en tijdschriftartikelen.

Justitie

**Wetenschappelijk
Onderzoek- en
Documentatiecentrum**

1996

Een algemene schets van de Nederlandse Antillen en Aruba

In de literatuur wordt in meer algemene termen gewezen op de strategische ligging van het Caribisch gebied, een 'gordel' van eilanden tussen de Verenigde Staten en Zuid-Amerika. Vooral de kleine Antillen (onder andere de Britse en de Amerikaanse Maagdeneilanden, Trinidad, Martinique, Guadeloupe en de Nederlandse Antillen) worden gezien als onafhankelijke eilanden met een subtropisch klimaat, een gunstig belastingklimaat en een gebrekkige overheidscontrole (Akse e.a., 1995, p. 39). Van Gelderen en Hardenbol (1995, p. 213) wijzen daarbij op de brugfunctie van het Caribisch gebied in de oost-west Panamerikaanse vervoersstromen en de 'scharnierfunctie' van het gebied in de wereldscheepvaart. Hirsch Ballin (1993, p. 12) voegt daaraan toe dat er uitstekende luchtverbindingen zijn binnen de regio alsook naar andere delen van het Amerikaanse continent. Robinson (1994, pp. 107-126) daarentegen ziet het Caribisch gebied vooral als de achtertuin van de Verenigde Staten, van waaruit vroeger bauxiet, suiker en olie werden geëxporteerd en nu in niet-geringe mate drugs. Deze zienswijze wordt deels ondersteund door het rapport van het Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs (1995). In dit rapport worden vrijwel alle eilanden in het Caribisch gebied in verband gebracht met drugsmokkel.

In de literatuur worden in het algemeen twee pijlers genoemd waarop de economie van de Nederlandse Antillen en van Aruba zou stoelen: toerisme en de offshore dienstverlening. Het bestaan van een goed ontwikkeld financieel offshorecentrum, maar ook de stabiele politieke (onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden) en financiële situatie (de Antilliaanse gulden is gelieerd aan de dollar), een goed ontwikkelde infrastructuur, (belasting-) voordelen voor buitenlandse investeerders, weinig administratieve rompslomp, de relatief hoge levensstandaard en het feit dat er sprake is van een kleine binnenlandse markt zouden de eilanden zeer aantrekkelijk maken voor investeerders (Price Waterhouse, 1992, pp. 1, 3-4 en 15; Van Arnhem en Beumer, 1995, pp. 32-47; Van Gelderen en Hardenbol, 1995, pp. 218-227). Er worden overigens ook ongunstige sociaal-economische ontwikkelingen genoemd. Zo zou dankzij de omvangrijke drugshandel een aanzienlijke stroom aan zwart geld ontstaan, ook wel narco-dollars of drugsgeld genoemd. Bovendien zouden er drugverslaafden op Curaçao zijn en een groot aantal illegalen op Sint Maarten (Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 1995, p. 508; Hoogenboom, 1995, p. 61; Ilegems en Sauviller, 1995, pp. 243-290).

Ten aanzien van de politiek wordt door diverse auteurs opgemerkt dat deze vooral op informele wijze wordt bedreven. Van Gelderen en Hardenbol (1995, pp. 205-206) noemen in dit opzicht drie karaktertrekken van deze informele politiek: kleinschaligheid (politici worden gekozen op grond van persoonlijke contacten), insulaire oriëntatie (naar het eiland waarvan men afkomstig is) en patronage. Een van de gevolgen van deze informele politiek voor Aruba zou zijn dat feitelijk maar een paar families de dienst uitmaken (Voskuil, 1994; Ilegems en Sauviller, 1995; Blickman, 1996, pp. 4-5).

Enkele factoren nader bekeken

Het fiscale stelsel

Hiervoor is al gesteld dat de Nederlandse Antillen en Aruba een gunstig belastingklimaat zouden hebben. Zij zouden belastingparadijzen (*tax-havens*) zijn. Kenmerken hiervan zijn: het bestaan van een bankgeheim, het opleggen van slechts minimale restricties ten aanzien van valutaverplaatsingen, het verlenen van professionele diensten op het gebied van banken en ondernemingen en de geringe bereidheid van de autoriteiten om buitenlandse rechtshulpverzoeken te honoreren dan wel uit te voeren (Groenhuijsen en Van der Landen, 1995a, pp. 11-12; zie ook Schaap, 1995, pp. 30-31). Deze kenmerken, die vooral bedoeld zijn om buitenlands kapitaal aan te trekken, zouden gebruikt worden om zo min mogelijk belasting te betalen. Dit zou dan geschieden door middel van inschakeling van Antilliaanse of Arubaanse vennootschappen. Dit wordt de Antillenroute genoemd (Akse e.a., 1995, pp. 38-41; Van Arnhem en Beumer, 1995, p. 47; Van Amsterdam, 1996, p. 31). Een belangrijke factor binnen het gunstige belastingklimaat is de *freezone*-regeling. Deze regeling houdt in dat vennootschappen die gevestigd zijn in het havengebied dan wel op de luchthaven van Curaçao, slechts 2% winstbelasting betalen en vrijstelling genieten van in- en uitvoerrechten (Van Amsterdam, 1996, p. 29). Verder zou er zeer weinig toezicht op de *freezone* zijn, hetgeen de handel in drugs volgens Ilegems en Sauviller (1995, p. 251) vergemakkelijkt. Deze en andere handel op Aruba wordt beschreven in een artikel van Blickman. Volgens hem en zijn bronnen sluit de hedendaagse handel aan bij de 'rijke smokkeltraditie' van Aruba (Blickman, 1996, p. 4). Ook renteniers of gepensioneerden – *penshonado's* – met eigen vermogen hebben aantrekkelijke belastingkortingen. Voor hen geldt namelijk een vermogensbelastingtarief van 5% (Schaap, 1995, p. 123). Onder buitenlandse

druk is deze regeling echter beperkt, onder andere door aanpassing van de minimumleeftijd en het te investeren bedrag voor de aankoop van een huis (Van Amsterdam, 1996, pp. 32-33). Deze regeling zou de mogelijkheid bieden weinig belasting te betalen en zou ook misbruikt kunnen worden om misdaadgeld wit te wassen. Voorts zou de regeling via de rijke 'geldadel' de lokale economie beïnvloeden doordat de huurprijzen drastisch gestegen zijn (Ilegems en Sauviller, 1995, pp. 255-256).

Een andere vermeldenswaardige factor betreft de Landsverordening bevordering industrievestiging en hotelbouw. Met deze regeling beoogt men buitenlands kapitaal aan te trekken door een vrijstelling van invoerrechten en dividendbelasting en een speciaal tarief winstbelasting (2% gedurende elf jaar). Bedrijven die hieronder vallen, noemt men *tax-holiday*-maatschappijen. In het kader van de verordening zou het ook mogelijk zijn onroerend goed aan te kopen met illegaal verkregen kapitaal, aangezien er weinig controle op de herkomst van het kapitaal is (Groenhuijsen en Van der Landen, 1995a, p. 15; Van Amsterdam, 1996, p. 29). Vanempton en Verduyn (1993, p. 108) geven het voorbeeld van een Italiaanse zakenman die zich op Sint Maarten vestigde en een vastgoedimperium opbouwde met een waarde van 160 miljoen gulden. De aankopen werden gedaan via drie NV's, terwijl er maar twee leningen afgesloten zijn (bij een bank op de Cayman-eilanden). Deze zaak heeft de aandacht gekregen van de Antilliaanse en de Nederlandse autoriteiten.

De financiële infrastructuur

De financiële infrastructuur van de Nederlandse Antillen en Aruba is zeer goed ontwikkeld en bestaat uit *onshore*- en *offshore*bedrijven. De eerste zijn ondernemingen die gevestigd en actief zijn op de eilanden zelf en de laatste zijn alleen op papier op de Nederlandse Antillen gevestigd (Van Amsterdam, 1996, p. 28). Er zijn alleen op Curaçao al ongeveer 21.000 *offshore*bedrijven gevestigd vanwege het aantrekkelijke financiële klimaat (Schaap, 1995, p. 30). Een aantrekkelijk financieel *offshore*centrum zou onder andere gekenmerkt worden door: een stabiel politiek regime, goed ontwikkelde en praktische wetgeving, een goede geheimhouding van naam en zaken van cliënten, het ontbreken van deviezencontrole op valutabeperkingen, goede verbindingen (telex, luchthaven) met de rest van de wereld, een professionele infrastructuur (banken, notarissen, advocaten, accountants) en geen of een lage belastingheffing op winsten, belastingopbrengsten, ontvangen rente, enzovoort (Van Arnhem en Beumer, 1995, p. 46). De Nederlandse Antillen (in het bijzon-

der Curaçao) en Aruba voldoen volgens deze auteurs aan deze kenmerken. Volgens Price Waterhouse (1992, p. 35) houdt op de Nederlandse Antillen de Bank van de Nederlandse Antillen toezicht op alle 16 onshore- en 57 offshorebanken (peildatum 1991). Op Aruba wordt dit gedaan door de Centrale Bank van Aruba. Hier zijn slechts vier offshorebanken actief, waarvan er twee onder geconsolideerd Amerikaans toezicht staan.

Ook in het landenrapport wordt de financiële infrastructuur op Aruba geschetst (Baldwin en Munro, *Aruba*, 1994). Volgens dat rapport zou de omvang van de financiële sector toegenomen zijn na de grotere onafhankelijkheid van Nederland in 1986. Dit zou mede veroorzaakt zijn door het witwassen van drugsgeld. Zo wordt de toename gespiegeld door een afname van deposito's bij de Panamese banken die daarvóór van het witwassen van drugsgeld verdacht werden. De trustmaatschappijen worden een belangrijk onderdeel van de financiële infrastructuur van de Nederlandse Antillen en Aruba genoemd. Zij kunnen de financiële zaken van offshorebedrijven beheren, rekeningen openen en financiële transacties verrichten ten behoeve van een rechtspersoon. De werkelijke eigenaar (*beneficial owner*) van de rechtspersoon kan op deze manier onbekend blijven. Hij kan ook onbekend blijven als hij zich laat vertegenwoordigen door een advocaat of notaris. De rol van deze vrije-beroepsbeoefenaren wordt uitgebreid besproken in Van de Bunt e.a. (1996, pp. 112-123). Volgens Mul en Schaap (1995) kan de vertegenwoordiging door een trustkantoor, advocaat of notaris misbruikt worden voor het witwassen van crimineel verworven kapitaal. Daarnaast zouden de omstandigheden op het gebied van rechtspersonen volgens Groenhuijsen en Van der Landen (1995a, pp. 12-13) meer in het algemeen gunstig zijn. Zij noemen in dit opzicht bijvoorbeeld de naamloze vennootschap met aandelen aan toonder (zie ook Van Arnhem en Beumer, 1995, pp. 51-71, waarin zij de verschillende ondernemingsvormen en offshorevennootschappen beschrijven). Deze gunstige omstandigheden zouden vooral het beperkte aantal regels betreffen waaraan rechtspersonen gebonden zijn. Udink (1993, pp. 69-79) beschrijft hoe hierdoor (buitenlandse) rechtspersonen gebruikt kunnen worden voor het witwassen. De Miranda (1990, pp. 23-24) beschrijft een casus waarbij een Arubaanse NV gebruikt werd met aandelen aan toonder. Een concreet voorbeeld van een rechtspersoon onder gunstige omstandigheden is de Arubaanse Vrijgestelde Vennootschap (AVV). Deze bestaat sinds 1989 (zie Aruba, p. 1). De AVV dient een wettelijke vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een trustmaatschappij) op het eiland te hebben, die onder andere verantwoordelijk is voor de jaarlijkse registratiebijdrage.

Ten aanzien van de AVV merken Van de Bunt en Nelen (1996, 120-121) op dat deze enkele zwakke plekken kent. Zo zou het niet altijd mogelijk zijn een antecedentenonderzoek te verrichten en een registratieplicht voor aandelen aan toonder zou ontbreken. Volgens Groenhuijsen en Van der Landen (1995a, p. 13) zijn de kosten voor oprichting van een dergelijke vennootschap laag, kan zij in korte tijd worden opgericht en worden de feitelijke eigenaren ervan niet geregistreerd. Een en ander leidt er volgens Groenhuijsen en Van der Landen (1995a, p. 13) toe dat deze constructie veel voordelen voor de witwasser biedt. Zij voegen daaraan toe dat vooral de afscherming van de werkelijke eigenaar ten koste gaat van de anti-witwaswetgeving in Nederland (Groenhuijsen en Van der Landen, 1995b, p. 621).

Wet- en regelgeving

Martha (1993, p.14) beschrijft de civielrechtelijke en strafrechtelijke bescherming van de vertrouwelijkheid van financiële gegevens volgens de regelgeving op de Nederlandse Antillen. In dit artikel wordt ingegaan op de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van banken, bankemployés, advocaten en notarissen. Onder de artikelen 36 en 40 van het Statuut van het Koninkrijk zouden zowel de Nederlandse als de Arubaanse autoriteiten de vertrouwelijkheid van financiële gegevens bij banken op de Nederlandse Antillen kunnen doorbreken. Anders dan de regeling op de Nederlandse Antillen (Concept Landsverordening toezicht financiële sector, art. 23) zouden de fiscale autoriteiten van het Europese rijkdeel het recht hebben om relevante gegevens over individuele belastingplichtigen bij banken op te vragen. In De Doelder e.a. (1994, p. 139) wordt de wederzijdse rechtshulp tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika beschreven. Daar staat ook te lezen dat artikel 20 van het Nederlands Amerikaans Rechtshulp Verdrag 'niet van toepassing is op rechtshulpverdragen gericht tot de Nederlandse Antillen terzake van fiscale delicten'.

In *Netherlands Antilles Legislation* worden de wetsvoorstellen met betrekking tot de strafbaarstelling van witwassen op de Nederlandse Antillen uiteengezet (Baldwin en Munro, 1994). In Schaap (1995, pp. 44-72) worden de verschillende landsverordeningen beschreven die betrekking hebben op witwassen (melding ongebruikelijke transacties, identificatie bij financiële dienstverlening en strafbaarstelling witwassen). Ook wordt ingegaan op de verschillen tussen het Antilliaanse en het Arubaanse meldpunt. Uit een kranterbericht in *Amigoe* (1995) blijkt dat verschillende banken ongebruikelijke

transacties nu al bij de Centrale Bank melden. Het Meldpunt ongebruikelijke transacties in Zoetermeer ontvangt, naar eigen zeggen, ook meldingen van ongebruikelijke transacties die verband houden met de Nederlandse Antillen. Volgens Van Almelo (1992, p. 38) heeft de Antilliaanse vereniging van offshorebankiers besloten niet alle klanten meer te accepteren. Dit sluit echter nog niet uit dat er via banken in de Nederlandse Antillen wordt witgewassen. Er zou op Aruba wel gewerkt worden aan betere regelgeving en inmiddels is witwassen strafbaar gesteld. Deze regelgeving moet volgens Baldwin en Munro (1994, *Aruba*, p. 4) echter wel toegepast worden.

Internationale samenwerking/verdragen

Aanzetten tot internationale samenwerking zijn het Verdrag van Wenen (Verenigde Naties, 1988) en het Verdrag van Straatsburg (Raad van Europa, 1990). Verder zijn de richtlijnen van de Financial Action Task Force (FATF) van belang. Een goed overzicht van deze verdragen en richtlijnen wordt gegeven in Gilmore (1995), Schaap (1995, pp. 34-43), en Van Zoest (1995, pp. 10-14). In de laatste publikatie wordt ook ingegaan op de Nederlandse bepalingen (pp. 14-18). Daarnaast wordt in Hoogenboom e.a. (1995) ingegaan op verschillende aspecten van de regelgeving en melding rond witwassen en 'verdachte transacties', alhoewel dit voornamelijk de Nederlandse situatie betreft. Volgens Groenhuijsen en Van der Landen (1995a, p. 78) zijn de FATF-richtlijnen, 40 aanbevelingen ter voorkoming van het witwassen van crimineel geld, geaccepteerd door het Koninkrijk der Nederlanden (dus met inbegrip van de Nederlandse Antillen en Aruba). Nederland is volgens hen door de FATF doorgelicht: 'De Nederlandse Antillen en Aruba zijn als onderdelen van het Koninkrijk eveneens in de evaluatie betrokken. Er was evenwel te weinig informatie voorhanden om een afgewogen oordeel over de situatie op de West-Indische archipel te vellen. Vandaar dat een nieuwe evaluatie voor 1995 wordt aangekondigd met inbegrip van een schouw ter plaatse'. De Nederlandse Antillen en Aruba zijn aangesloten bij de Caribbean Financial Action Task Force on Money Laundering (Groenhuijsen en Van der Landen, 1995a, p. 26; Schaap, 1995, p. 39). Een samenvatting van de Caribbean Drug Money Laundering Conference, gehouden in Oranjestad, Aruba, 8-10 juni 1990, is opgenomen als bijlage in Schaap (1995). De conferentie werd gevolgd door een conferentie op Jamaica (5-6 november 1992) waarbij de deelnemers (waaronder Aruba en de Nederlandse Antillen) de *Kingston-declaration* ondertekenden (de 40 aanbevelingen van de FATF aangevuld met 19 aan-

- de financiële infrastructuur, en daarbinnen de rol en positie van offshorebedrijven, trustkantoren en rechtspersonen
- de wet- en regelgeving
- (het gebrek aan) internationale samenwerking.

Literatuur

Akse, T., J. Janse, J. van Wijk e.a. (red.)

'What's the colour of money'; money laundering en verdachte transacties
Zoetermeer, DCRI/ Finpol, 1995 (5e druk)

Almelo, L. van

De bank wordt onbezoldigd rechner: witwassen crimigeld ondermijnt financieel stelsel
Account, jrg. 5, nr. 7, 1992, pp. 38-41

Altena, M.J. van

Crimineel geld: de aanpak bij banken.
In: C.D. van der Vijver (red.), *Crimineel geld; dreiging en aanpak; verslag van een conferentie*
Arnhem, Gouda Quint, 1995, pp. 19-28
SMP-publikaties, nr. 11

Amigoe

Centrale Bank tekent mogelijk protest aan tegen witwasrapport
15 maart 1995

Amsterdam, A.M. van

Onze eigen taxhavens (maar hoe lang nog?); Nederlandse Antillen staan voor principiële keuze
Belasting Magazine, maart 1996, pp. 28-33

Arnhem, M. van, E. Beumer

Landenonderzoek Nederlandse Antillen en Aruba
Zoetermeer, CRI, 1995
CRI 60/95

Aruba

Aruba vrijgestelde vennootschap
(Ontwerp Landsverordening/ Memorie van toelichting)

Baldwin, jr., F.N., R.J. Munro

Money laundering, asset forfeiture and international financial crimes, 3 delen, losbladig
New York, Oceana Publications, 1993-1995

- Aruba, deel 2, augustus 1994, pp. 3-5
- Netherlands Antilles, deel 2, juni 1994, pp. 3-4
- Netherlands Antilles legislation, deel 2, maart 1994, pp. 3-19
- Report of the Caribbean drug money laundering conference (extracts), deel 1, juli 1993, pp. 3-7

Blickman, T.

Kleine wasjes, grote wasjes: Aruba
Elsevier, jrg. 52, nr. 10, 1996, pp. 58-59

Bosworth-Davies, R., G. Saltmarsh

Money laundering; a practical guide to the new legislation
Londen, Chapman & Hall, 1994

Bunt, H. van de

Georganiseerde criminaliteit in Nederland: de vrije-beroepsbeoefenaren: advocaten, notarissen, accountants. In: Enquêtecommissie opsporingsmethoden, *Inzake opsporing*, deel III van bijlage X

Den Haag, Sdu, 1996, pp. 3-55

Bunt, H. van de, H. Nelen

Georganiseerde criminaliteit in Nederland: fraude en witwassen. In: Enquête-commissie opsporingsmethoden, Inzake opsporing, deel III van bijlage X
Den Haag, Sdu, 1996, pp. 57-172

Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs

International narcotics control strategy report

Washington (DC), US Department of State, 1995

Doelder, H. de, M.S. Groenhuijsen, J. Koers e.a. (red.)

Samenwerking baat; Amerikaans-Nederlandse strafrechtelijke samenwerking

Lelystad, Koninklijke Vermande, 1994

Gelderen, B.M. van, R.A. Hardenbol

De Nederlandse Antillen en Aruba. In: M.A.J. Goddyn, B.M. van Gelderen, J. Goedknecht e.a. (red.), *De positie van het Koninkrijk der Nederlanden in een risicovolle wereld; de vijf wieken van onze veiligheid*

Den Haag, Ministerie van Defensie, 1995, pp. 195-233

Gilmore, W.C.

Dirty money; the evolution of money laundering counter measures

Straatsburg, Council of Europe Press, 1995

Goddyn, M.A.J., B.M. van Gelderen, J. Goedknecht e.a. (red.)

De positie van het Koninkrijk der Nederlanden in een risicovolle wereld; de vijf wieken van onze veiligheid

Den Haag, Ministerie van Defensie, 1995

Groenhuijsen, M.S., D. van der Landen

Financiële instellingen en de strafrechtelijke bestrijding van het witwassen van geld

Amsterdam, NIBE, 1995a

NIBE-Bankjuridische reeks, nr. 25

Groenhuijsen, M.S., D. van der Landen

De financiële aanpak van de georganiseerde criminaliteit

Nederlands juristenblad, jrg. 70, nr. 17, 1995b, pp. 613-621

Hirsch Ballin, E.M.H.

Internationale samenwerking bij de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit in Europa en in het Caribisch gebied. *Gastcollege voor de Universiteit van Twente*, 13 september 1993

Hoogenboom, A.B.

'Boy, have I got a deal for you'; georganiseerde fraude in het financiële stelsel. In: A.B. Hoogenboom, V. Mul, A. Wielenaga (red.), *Financiële integriteit; normafwijkend gedrag en (zelf)regulering binnen het financiële stelsel*

Arnhem, Gouda Quint, 1995, pp. 27-62
SMP-publicaties, nr. 10

Hoogenboom, A.B., V. Mul, A. Wielenaga (red.)

Financiële integriteit; normafwijkend gedrag en (zelf)regulering binnen het financiële stelsel

Arnhem, Gouda Quint, 1995

SMP-publicaties, nr. 10

Ilegems, D., R. Sauviller

Bloedsporen; een reis naar de mafia

Amsterdam, Atlas, 1995

Johnston, D.

Temples of chance; how America Inc bought out Murder Inc to win control of the casino business

New York, Doubleday, 1992

Martha, R.S.J.

Vertrouwelijkheid van financiële gegevens in de Nederlandse Antillen
Tijdschrift voor Antilliaans recht – Justicia, jrg. 21, nr. 1, 1993, pp. 8-15

Miranda, H. de

Money laundering (geldwasserette)
Zoetermeer, CRI, 1990

Mul, V.

Money laundering, (g)een kwestie van definiëren. In: A.B. Hoogenboom, V. Mul, A. Wielenga (red.), *Financiële integriteit; normafwijkend gedrag en (zelf)regulering binnen het financiële stelsel*

Arnhem, Gouda Quint, 1995, pp. 83-94
SMP-publicaties, nr. 10

Mul, V., C.D. Schaap

Advocaat en criminaliteit: de internationaliteit
Trema, jrg. 17, nr. 9, 1995, pp. 277-280

Price Waterhouse

Doing business in the Netherlands Antilles
Z. pl., z. uitg., 1992 (supplement 1993)

Robinson, J.

The laundrymen; inside the world's third largest business
Londen, Simon & Schuster, 1994

Savona, E.U., M.A. DeFeo

Money trails: international money laundering trends and prevention/control policies. Bijdrage aan de *International conference on preventing and controlling money laundering and the use of the proceeds of crime: a global approach*, Courmayeur, 18-20 juni 1994

Schaap, C.D.

Bestrijding money laundering met aandacht voor de Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse regelgeving

Amsterdam, NIBE, 1995

NIBE-katern, nr. 30

Udink, E.

Criminele geldstromen: schijn en werkelijkheid; een onderzoek naar het witwassen van crimineel geld in Nederland

Arnhem, Gouda Quint, 1993

SMP-cahier, nr. 7

Vanempten, J., L. Verduyn

Witwassen in België; crimineel geld in de wereld van de haute finance
Leuven, Kritak, 1993

Vijver, C.D. van der (red.)

Crimineel geld; dreiging en aanpak; verslag van een conferentie
Arnhem, Gouda Quint, 1995
SMP-publicaties, nr. 11

Voskuil, B.

SA 14 NL; Heer Olivier als geheim agent
Utrecht, Spectrum, 1994

Westerweel, J.C., J.L.S.M. Hillen

Maatregelen tegen witwassen in Nederland
Den Haag, Ministerie van Financiën, 1994

Financiënreeks, nr. 1

Zoest, S. van

De Wet Melding Ongebruikelijke Transacties: een literatuurstudie
Den Haag, z. uitg., 1995